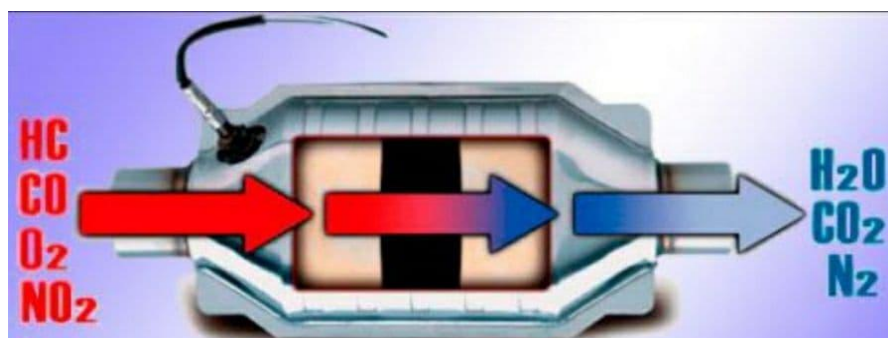

3. Zararli moddalarni kamroq tarqatadigan transport vositalari uchun energiya ishlab chiqaradigan zavodlarni yaratish;

4. Chiqindi gazlar takibidagi zararli moddalarning tarkibini kamaytiradigan neytralizatorlar ishlab chiqish.

Qo'shimchalar	O'lchovlari	Benzil va dizel yoqilg'ilarni tarkibidagi asosiy qo'shimchalarning	
		Benzin	Dizel
Azod, N	Hajmi, %	74...77	76...78
Kislorod, O ₂		0,2...8,0	2...18
Suv bug'i, N ₂ O		3,0...13,5	0,5...10,0
Uglerod ikki oksidi, SO ₂		5,0...12,0	1...12,0
Uglevodorod, SN (summar)		0,2...3,0	0,01...0,50
Uglerod oksid, SO	mg/m ³	0,1...10,0	0,01...0,30
Azod oksid, NO _x		0,0...0,6	0,005...0,2
Aldegidrid		0,0...0,2	0,0...0,06
Oltinugurt oksid (summar)		0,0...0,003	0,0...0,015
Qurum		0,0...100	0,0...20000
Benzobropin		0,0...25	0,0...10,0

Hozirgi kunga kelib deyarli dvigatellarni eng sifatli va takomillashgan variantlari ishlab chiqarilgan hamda ichki yonuv dvigatellari o'rniga elektro dvigatellardan qo'llanilishi boshlandi ammo unda ham ayrim kamchiliklar borligi sababli butunlay iste'mol bozorini to'laqonli egallay olmadi. Biz hozirgi kunda ham ichki yonuv dvigatellardan foydalanmoqdamiz undan chiqayotgan zararli gazlarni kamaytirish uchun termik neytralizatorlarni rivojlantirib va arzonroq'larini ishlab chiqarishni yo'lga qo'yishimiz kerak. Termik neytrallanish zaharli tarkibiy qismlarga – dvigatel egzoz gazlaridagi to'liq bo'lmagan yonish mahsulotlarini (CO va CH) oxirgi yonish mahsulotlariga (CO₂ va H₂O) oksidlanishiga asoslangan.CO va CH ning oksidlanish reaksiyasini bajarish uchun egzoz tizimida yuqori gaz harorati va yetarli miqdorda kislorod borligini ta'minlash kerak.

Taklif va tavsiyalar: Bugungi kunda mamalatimizda harakatlanayotgan avtomobillarni neytralizatorlar texnik holatini texnik ko'rikdan o'kazishni takomillashtirish orqali avtomobillardan chiqayotdan chiqindi gazlarning miqdorini kamaytishish mumkin.

ZAMONAVIY BIOTEXNOLOGIYANING TARAQQIYOT YO'LI

*Tilavoldiyeva D.X., Xabibullayev N.U., Ahmadjonova D.O.
Central Asian Medical University*

Biotexnologiyaning ilg'or sohasi bo'lgan genetik muhandislik tibbiyot, tadqiqot, sanoat va qishloq xo'jaligiga yondashuvimizga ta'sir ko'rsatib, turli sohalarda o'z yo'lini topdi. Organizmlarning, shu jumladan o'simliklar, hayvonlar va mikroorganizmlarning genetik tarkibini

manipulyatsiya qilish orqali olimlar innovatsiyalar va muammolarni hal qilish uchun yangi imkoniyatlar ochdilar. e'lonlar 1. Tibbiyot: Genetika muhandisligi tibbiyot sohasida turli yo'llar bilan inqilob qildi: Giyohvand moddalarni ishlab chiqarish: Endi samaradorlik va xavfsizlikni ta'minlash uchun genetik jihatdan o'zgartirilgan organizmlar yordamida maxsus ishlab chiqilgan dorilar va terapevtiklar ishlab chiqariladi. Hayvonlarning namunasi: Genetik jihatdan o'zgartirilgan hayvonlar inson kasalliklarini taqlid qilish, turli kasalliklarni tadqiq qilish va tushunishni osonlashtirish uchun yaratilgan. Gen terapiyasi: Bu kasalliklarni davolash yoki oldini olish uchun inson hujayralari va to'qimalarida genlarni o'zgartirishni o'z ichiga oladi. Hayotiy oqsillar va gormonlar ishlab chiqarish: Genetika muhandisligi inson o'sish gormonlari, follikulani ogohlantiruvchi gormonlar va inson albumini kabi muhim oqsillar va gormonlarni sintez qilishda yordam beradi. Vaksina: yanada samarali va xavfsiz vaktsinalarni ishlab chiqish genetik muhandislik texnikasi orqali amalga oshirildi.

Zamonaviy biotexnologiyaning bir tarmog'i bo'lgan genetik muhandislik qishloq xo'jaligidan tortib tibbiyotgacha bo'lgan sohalarda ko'plab afzalliklarni beradi. Organizmlarning genetik tarkibini manipulyatsiya qilish orqali olimlar ko'plab muammolarni hal qilish va hayot sifatini yaxshilashga muvaffaq bo'lishdi. Mana, genetik muhandislikdan olingan ba'zi asosiy afzalliklar: Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini kengaytirish: Genetik muhandislik genetik modifikatsiyalangan (GM) ekinlarni rivojlantirishga ko'maklashish orqali qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini sezilarli darajada oshirdi. Ushbu ekinlar barqarorligi va mahsuldorligini oshiradigan ma'lum xususiyatlarni namoyish qilish uchun mo'ljallangan. Qurg'oqchilik va kasalliklarga chidamlilik: Qishloq xo'jaligidagi eng katta afzalliklardan biri noqulay sharoitlarda o'sishi mumkin bo'lgan ekinlarni etishtirish qobiliyatidir. Genetika muhandisligi uzoq vaqt qurg'oqchilikka bardosh bera oladigan yoki o'ziga xos kasalliklarga dosh bera oladigan, barqaror hosil va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlaydigan ekinlarni yaratishi mumkin. Genetik kasalliklarni davolash: Tibbiyot sohasida genetik muhandislik genetik kasalliklarni davolash va potensial davolashni va'da qiladi. Genetik anormalliklarni maqsadli yo'naltirish va tuzatish orqali ma'lum irsiy kasalliklarning namoyon bo'lishini yumshatish yoki yo'q qilish mumkin. Vektorli kasalliklarni nazorat qilish: Genetika muhandisligi sog'liqni saqlash muammolariga innovatsion echimlarni taklif qiladi. Masalan, chivinlarni genetik jihatdan sterilizatsiya qilish orqali bezgak va dang isitmasi kabi vektor yuqadigan kasalliklarning tarqalishi sezilarli darajada kamayishi yoki hatto yo'q qilinishi mumkin. Bunday yondashuv nafaqat ushbu kasalliklarning tarqalishini cheklaydi, balki ekologik oqibatlariga olib kelishi mumkin bo'lgan kimyoviy insektitsidlarga qaramlikni ham kamaytiradi. Terapevtik klonlash: Terapevtik klonlash, genetik muhandislik shakli, shikastlangan yoki ishlaymay qolgan to'qimalar va organlarni almashtirish uchun embrion ildiz hujayralarini yaratishni o'z ichiga oladi. Ushbu usul regenerativ tibbiyot uchun ulkan salohiyatga ega bo'lib, hozirda samarali davolash usullari mavjud bo'lmagan kasalliklarga chalingan bemorlarga umid baxsh etadi. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, genetik muhandislik o'zining ko'p qirrali afzalliklari bilan insonning zukkoligi va takomillashtirishga intilishidan dalolat beradi. Uning salohiyatidan foydalanishda davom etar ekanmiz, undan foydalanishga axloqiy mulohazalar va umumiy manfaatni ilgari surish majburiyati bilan yondashishimiz juda muhim. Gen muhandisligi muammolari Genetika muhandisligi ko'p foyda keltirishi bilan birga, diqqat bilan hal qilinishi kerak bo'lgan muayyan muammolarni ham keltirib chiqaradi. Genetik manipulyatsiya sohasiga chuqurroq kirib borar ekanmiz, ushbu texnologiya bilan bog'liq potensial xavflarni tushunish va yumshatish zarur bo'ladi. Mana genetik muhandislik bilan bog'liq bo'lgan asosiy muammolar: Kutilmagan oqibatlar: Genetik jihatdan yaratilgan organizmlar ba'zan kutilmagan natijalarga olib kelishi mumkin. Ehtiyotkorlik bilan sinovdan o'tkazish va tahlil qilishiga qaramay, o'zgartirilgan organizm kutilganidan boshqacha yo'l tutishi va kutilmagan oqibatlariga olib kelishi ehtimoli saqlanib qolmoqda. Biologik xilma-xillikning buzilishi: ekotizimga genetik jihatdan yaratilgan ob'ektlarning kiritilishi mavjud biologik xilma-xillikni beixtiyor buzishi mumkin. Bunday introduktsiyalar mahalliy turlarni siqib chiqarishi yoki salbiy ta'sir ko'rsatishi, ekotizimdagi muvozanatni buzishi va uzoq muddatli atrof-muhitga zarar etkazishi mumkin. Sog'likka ta'siri: genetik jihatdan o'zgartirilgan ekinlar qishloq xo'jaligi

unumdorligi va barqarorligini oshirish uchun mo'ljallangan bo'lsa-da, ularning iste'molchilar salomatligiga potentsial ta'siri haqida xavotirlar mavjud. Genetik modifikatsiyalangan oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilishning uzoq muddatli ta'siri tadqiqot mavzusi bo'lib qolmoqda va ularning xavfsizligini tasdiqlash uchun keng qamrovli tadqiqotlar o'tkazish zarurati mavjud. Axloqiy mulohazalar: Gen muhandisligi sohasi axloqiy dilemmalar bilan to'la. Organizmning genetik tarkibini o'zgartirish odamlarning tabiiy jarayonlarga qanchalik xalaqit berishi kerakligi haqida savollar tug'diradi

Genetik muhandislik misollari Genetika muhandisligi o'zining ulkan salohiyatiga ega bo'lib, ko'plab sohalarda qo'llaniladi, ularning har biri DNK modifikatsiyasining kuchini aniq maqsadlar uchun ishlatishga qaratilgan. Inson genomining keng tabiatini hisobga olsak, imkoniyatlar juda katta. Biroq, bunday o'zgartirishlarning axloqiy jihatlarini munozarali masala bo'lib qolmoqda. Kimyo sanoati: Kimyo sanoatida genetik muhandislik kimyoviy sintez uchun modifikatsiyalangan mikroorganizmlarni ishlab chiqarish uchun ishlatiladi. Kislotalar yoki metallar kabi jonsiz materiallarni bevosita genetik modifikatsiya qilish mumkin bo'lmasa-da, bunday birikmalarni ishlab chiqaradigan bakteriyalar genetik jihatdan o'zgartirilishi mumkin. Yorqin misol - kir yuvish kukunlarini ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan proteaz fermenti. Tirik organizmlarda hamma joyda uchraydigan proteazlar, fermentlar kir dog'larida topilgan ba'zi bog'lanishlarning parchalanishini katalizlaydi. Genetika muhandisligi orqali ushbu fermentlarning ishlashi yaxshilanishi mumkin, natijada turli xil sharoitlarda dog'larni yanada samarali olib tashlash mumkin. Ushbu sektordagi yana bir dastur chiqindilarni yanada samarali hazm qilish uchun bakteriyalarni genetik jihatdan o'zgartirish orqali ekologik toza oqava suvlarni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqishni o'z ichiga oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xolokova P.X., Qurbonov Q., Daminov A.O., Tarinova M.V. Tibbiy biologiya. -Toshkent. - Zamin nashr. – 2020.
2. Tilavoldiyeva D.X., Botirov M.T. Method of hydroponics and historical and modern. Materials of the Republican Scientific-Practical Conference.
<https://studfile.net/preview/7901192/page:4/>
4. Tilavoldieva D.X., Xabibullayev N.U., Axmadjonova D.O. Gen muhandisligi – rekombinant DNK texnologiyalar usuli. Materials of Internashional scientific online conference france.

STACHYBOTRYS CHARTARUM MIKROZAMBURUG'INING SESKVITERPENOID TUZULISHLI IKKILAMCHI METABOLITLARI

*Tojiyeva S.N., Kamolov L.S.
sevaratojiyeva145@gmail.com, kamolov.luqmon@mail.ru.
Qarshi davlat universiteti*

Zamburug'lar asosan barcha muhitlarda uchraydi va ekologik muvozanat, xilma-xillik va barqarorlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Ular sanoat va biotexnologik potentsiallarning keng doirasini namoyish etdi. Bu holat zamburug'lardan olinib, qo'llanilayotgan ko'plabdorivositalarida, masalan, kamptotesin, siklosporin, paklitaksel, torreyan kislota, kompaktin, vinkristin, lovastatin va sitarabin kabi dori vositalarida yaqqol namoyon bo'ldi. Ushbu metabolitlarning ko'pchiligi genetik jihatdan o'zgartirilgan yoki yovvoyi turdagi zamburug'lardan foydalangan holda fermentatsiya yo'li bilan katta miqdorda mumkin. Ko'pgina kasalliklar, epidemiyalar va infeksiyalarni davolashni ta'minlaydigan dori-darmonlarni yaratishda erishilgan yutuqlardan qat'i nazar, ba'zi kasalliklar va infeksiyalarning mavjud dorilarga chidamliligiga qarshi turish uchun yangi dorilar talab qilinadi [1].

S. chartarum - eng keng tarqalgan patogen yopiq joyda uchraydigan zamburug'lardan biri bo'lib, mikotoksinlar ishlab chiqarishga qodir bo'lib, hayot uchun xavfli ta'sir ko'rsatadi. Bir qator hisobotlarda aytilishicha, bu qo'ziqorin yoki uning mikotoksinlariga ifloslangan xona havosi va qurilish materiallari orqali ta'sir qilish zamburug'lar vositasida jiddiy qurilish kasalliklari va hatto